

A RENDSZERVÁLTOZÁS POSTATÖRVÉNYE

**AZ 1992. ÉVI XLV. TÖRVÉNY A
POSTÁRÓL
JOGTÖRTÉNETI FORRÁSKIADÁS**

Szerkesztette: KÁNTÁS BALÁZS

A RENDSZERVÁLTOZÁS
POSTATÖRVÉNYE
AZ 1992. ÉVI XLV. TÖRVÉNY A POSTÁRÓL
JOGTÖRTÉNETI FORRÁSKIADÁS

A kiadvány szerkesztője, a jogtörténeti forrás közreadója és
a bevezető szerzője:

Dr. Kántás Balázs PhD
muzeológus, Magyar Nemzeti Bélyegmúzeum
megbízott főlevéltáros, intézményi MTMT-adminisztrátor,
Magyar Nemzeti Levéltár
megbízott könyvtáros, intézményi MTMT-adminisztrátor,
Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
tudományos tanácsadó, Magyarhoni Zsidó Imaegylet
Judaiztika-történeti Kutatócsoport
ORCID-azonosító: 0000-0003-0927-772X

Lektorálta:

Prof. dr. Borsi-Kálmán Béla DSc
nyugalmazott egyetemi tanár, ELTE BTK

ISBN 978-615-6250-76-6

Felelős kiadó: Dr. Zsávolya Zoltán PhD

HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
BUDAPEST, 2023

KIS MAGYAR POSTATÖRTÉNETI BEVEZETŐ

Az 1867-es kiegyezés után Ausztria és Magyarország között a postaszolgálat a két országrész közös egyetértéssel intézendő ügyei közé került, az 1867. évi XII. törvénycikk a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról¹ pedig kimondta, hogy a két állam postája külön, de szigorúan egységes elvek szerint irányítandó, ugyanakkor belső ügyeiben mind a két fél önállóan dönthet postaügyi kérdésekben. A magyarországi és az erdélyi postaszolgálat irányítását és ellenőrzését 1867. május 1-től újra a Földművelés-, Ipar-

¹ A jogszabályt lásd online: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=86700012.TV&searchUrl=/>, letöltés ideje: 2023. augusztus 8.

és Kereskedelemügyi Minisztérium vette át, és sokáig ez alatt a tárca alatt is maradt az intézmény irányítása, pontosabban a mindenkori kereskedelmi és közlekedési ügyekben illetékes miniszter felügyelete alatt.²

Végül Gervay Mihályt nevezték ki országos postafőigazgatóvá, a magyar állami posta első tisztviselőjévé, aki kiváló szakemberként mindent megtett az osztrák függés lazításáért, és az intézmény magyar nemzeti jellegének kihangsúlyozásáért. A postafőigazgató első intézkedései nyomán a postahivatalokra magyar nyelvű, magyar állami címerrel ellátott címertáblákat helyeztek, a magyar postakocsikat átfestették

² Siposné Seregi Zsuzsanna: A Magyar Posta függetlenné válásának története és az 1867. évi első magyar bélyegkiadás. Budapest, Magyar Bélyegyűjtők Országos Szövetsége, 1982.

<https://mek.oszk.hu/17600/17622/>, letöltés ideje: 2023. augusztus 10.

zöld-pirosra, az osztrák címert tartalmazó postai pecsénymókat magyar címeresekkel, a túlnyomóan német helyneveket tartalmazó bélyegzőket pedig magyar helyneveket tartalmazó eszközökkel cserélték ki. A szolgálat hivatali és vezénylési nyelve újra a magyar lett, miként az az 1848-as forradalom és szabadságharc idején is volt. A Magyar Királyi Posta jelképe végül a postakürt fölé helyezett magyar korona lett, ezzel is hangsúlyozva, hogy a magyar állam elkülönül az osztrák államtól, és bár szoros kapcsolatban állnak, alapvetően csak az uralkodó, illetve bizonyos miniszteri tárcák ügyei közösek a két ország között. 1869. október 1-jén a világ első nyílt levelezőlapját a magyar és az osztrák állami posta együttesen adta ki, később pedig bevezették a válaszos levelezési lapot és a zárt levelezési lapot is.

A kor színvonalán mind a magyar, mind pedig az osztrák postaszolgálat a fejlett

világ postáinak az élvonalába tartozott. 1871-ben végre kiadták az első önálló magyar bélyeget is.³ 1874-ben, alapvetően francia kezdeményezésre megalakult az Egyetemes Postaegyesület (Union Postale Universelle), melyet a postai küldemények országok közötti forgalmának és az átszállítás szabadságának biztosítására hoztak létre, és amelynek Magyarország és postaszolgálat a dualista állam részeként végül a tagja lett. A korszak nagy magyar közlekedési és logisztikai szakpolitikusa, Baross Gábor közlekedési minisztersége idején, 1887-ben egyesítették a posta- és a távírószolgálatot, ez pedig lehetővé tette a távíró számára is a gazdaságosabb, gyorsabb és intézményesebb jellegű műszaki fejlesztést.

³ Siposné Seregi Zsuzsanna: A Magyar Posta függetlenné válásának története és az 1867. évi első magyar bélyegkiadás.

1881. május 1-jén Budapesten, a Fürdő utca 10-ben végül megnyílt az első telefonközpont is. A telefonhálózatot eredetileg Puskás Ferenc és Tivadar, a jelentős mérnök feltalálók magántársasága hozta létre, de 1887-re teljesen világossá vált, hogy a távbeszélő szolgáltatás is gyorsabban fejlődhet az állam kezelésében. Az eddigi hálózatot tehát az állam államosította, megvásárolta, és az 1888. évi XXXI. törvénycikk a távirda, a távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről⁴ a távírók, a telefon és a villamos jelzők létesítését az állam fenntartott jogai, monopóliumai közé sorolta, az ingatlanok tulajdonosait kötelezte, hogy a közhasználatú távíró- és telefonvezeték elhelyezését a földjeiken és épületeiken díjtalanul engedélyezzék és

⁴ A jogszabályt lásd: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=88800031.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei/%3Fpagenum%3D32;> letöltés ideje: 2023. augusztus 10.

tűrjék az állam számára, hiszen az alapvetően semmilyen hátrányt nem okozott nekik, ez pedig a jelentősen megkönnyítette a vezetékek létesítését is.

1890-ben végül létrejött az első távolsági távbeszélővonal Budapest és Bécs között, majd nem sokkal később kiépült a legnagyobb magyar városok között is a telefonhálózat. 1893-ban végül megszólalt ugyancsak Puskás Tivadar találmánya, a telefonhírmondó, az első hír- és műsorszolgáltató elektronikus tömegkommunikációs eszköz a világon, amely a rádiós hírközlés előfutárának tekinthető.⁵

Az 1900-as századfordulóra megkezdtek az osztrák és a magyar postaszolgálat gépesítését is, hiszen a technológia rohamos ütemben fejlődött, és megjelentek olyan, a postai alkalmazottak napi szakmai munkáját jelentősen

⁵ Vajda Endre: A posta története. Budapest, Közlekedési és Dokumentációs Vállalat, 1967, 325–343.

megkönnyítő berendezések, mint a bélyegzőgép, a pénzszámlálógép, a kézbesítő szolgálatban a kerékpár, majd pedig a motoros gépjárművek is lassan használatba kerültek. 1897-től motoros tricikliket, majd elsőként a világon gépkocsikat használtak a levélgyűjtő szolgálatban az osztrák és a magyar postaszolgálat keretében. A dualista állam postája lényegében világelső lett saját szakterületén. Az 1908. évi XII. törvénycikk az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országokkal való szabályozása tárgyában⁶ a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyoknak a Budapesten 1907. évi október hó 8-án kötött szerződés alapján a magyar posta végül elnyerte a teljes függetlenségét.

⁶ A jogszabály szövegét lásd: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90800012.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3D36torvenyei%3D36torvenyei%3D36>, letöltés ideje: 2023. augusztus 10.

Az első világháború idején a magyar posta a megnövekedett forgalmú hazai szolgálat mellett a felállított, katonai irányítás alatt álló tábori postaszolgálatot is ellátta személyzettel, felszereléssel és járművel, e szolgálat pedig lényegében a haderő logisztikai fegyvernemeként működött.⁷ Nem véletlen, hogy a nagy fegyelmezettséget és precizitást igénylő szakma szinte a kezdetektől fogva félkatonai jellegű szervezetként működött, a mindenkori haderő pedig a saját logisztikai kiegészítő alakulataként is tekintett rá – a katona- és a postás szakma között nagy volt az átjárás. A szakképzett férfi munkaerő létszáma a behívások és a tábori postaszolgálat miatt a hátszágban nagyon erősen lecsökkent, ezért a polgári postaszolgálat keretében

⁷ Lásd bővebben: Bányász Péter: A tábori postaszolgálat szerepe a harctéri morál fenntartásában. A tábori postaszolgálatok története a XX. század első felében, http://real.mtak.hu/107967/1/2012_e_Banyasz_Peter.pdf, letöltés ideje: 2023. augusztus 11.

kényszerűségből egyre több nő dolgozott a postákon. 1914-ben katonai célokra megkezdte működését a drótnélküli szikratávíró is, majd 1918-ban néhány hónapig az újdonságnak számító légiposta is működött a Magyar Királyság területén.⁸

Az első világháború utáni politikai, gazdasági és társadalmi összeomlás, amely természetszerűleg együtt járt az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlásával és a kirobbanó forradalmakkal polgárháborúval, értelemszerűen a postát sem hagyta érintetlenül, a vállalatnak nagy kihívásokkal kellett szembenézni az állam többi szervéhez hasonlóan. A vasutasok a gazdasági válságnak köszönhetően sztrájkba léptek, és a sztrájk természetesen áterjedt a postára is.

A Magyar Királyi Posta a trianoni békeszerződés tragikus terület-elcsatolásai után értelemszerűen elveszítette a zágrábi, a

⁸ Vajda Endre: A posta története, 344–357.

pozsonyi, a kassai, a nagyvárad, a kolozsvári és a temesvári postaigazgatóságot, illetve egyes részeit, eszköz- és pénzállománya nagy részét.⁹ Ugyanakkor számos postai alkalmazott menekült át a csonka Magyarországra az elcsatolt területekről, a kiépülő új magyar állam pedig igyekezett nekik munkát és megélhetést biztosítani, nagy szolidaritást tanúsítva az otthonukat elhagyó közalkalmazottak felé. A polgárháborús időszak és a nagy nehézségekkel járó helyreállítási munkák után az 1920-as évek közepére végre sikerült újjászervezni a magyar királyi postaszolgálatot.

Miként azt Suba János rendvédelem-történész írja hiánypótló tanulmányában:

„Az I. világháború utáni őszirózsás forradalom és a magyarországi tanácsköztársaság meggyengítette a

⁹ Vajda Endre: A posta története, 360–373.

magyar államot, melynek az újjászervezését az ország vezetése a trianoni békediktátum létrejöttét megelőzően elkezdte. A polgári magyar állam helyreállításának fontos része volt a közrend és közbiztonság helyreállítása és fenntartása. E folyamat részét alkotta a polgárőrség létrehozása. Az állam vezetése potenciális karhatalmi erőként kívánta a milícia jellegű szervezetet kiépíteni. A szervezés 1920-ban elkezdődött és jó ütemben folyt. A trianoni békediktátum által létrehozott körülmények azonban nem tették lehetővé, illetve szükségessé a szervezet működését. Az antant ugyanis nem bizonyult szűkmarkúnak a magyar rendvédelmi testületekkel illetően. Ezért a magyar kormány inkább ezeket fejlesztette abehelyett, hogy milícia rendszerű karhatalmat épített volna ki. A rendvédelmi testületek ugyanis egyben lehetőséget biztosítottak arra is, hogy azokban valamilyen formában bújtatott katonai erőket hozzanak létre, illetve a Magyar Királyi Honvédség jövőbeni

képességeinek gyarapítását biztosító szervezeti és szellemi csírákat alakítsanak ki.”¹⁰

Pont ebből kifolyólag igen érdekes és fontos rendvédelem- és hadtörténeti tény, és a posta-, a rendvédelem- és hadtörténet szoros kapcsolódási pontjaira mutat rá jól, hogy a Horthy-korszak első éveiben postás és vasutas karhatalom is működött, amely egyszerre volt a Nemzeti Hadsereg, később Magyar Királyi Honvédség névre hallgató új magyar haderő kiegészítő, rendőri jellegű szolgálatot ellátó alakulata, illetve a vasút és a posta fegyveres biztonsági őrsége, létesítményi rendőrsége.¹¹ Akkor és ott a haderő és a rendvédelmi szervek igen nagy

¹⁰ <http://real.mtak.hu/93534/>, absztrakt, letöltés ideje: 2023. augusztus 9.

¹¹ Lásd bővebben: Suba János: *A polgárőrség szervezése 1919-1921*. Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018 (56). pp. 131–144.
<http://real.mtak.hu/93534/>, letöltés ideje: 2023. augusztus 11.

hasznát vették annak a ténynek, hogy a posta és a vasút a kezdetektől alapvetően félkatonai szervezetként működött, és az első világháború során is igen nagy mértékben a haderő logisztikai jellegű csapatnemeként, katonai céloknak alárendelve teljesítettek szolgálatot. A karhatalmi alakulatoknak egyszerre volt célja az újonnan berendezkedő, autoriter konzervatív kormányzat hatalmának konszolidációjához való hozzájárulás, valamint a trianoni békeszerződés súlyos fegyverkezési korlátozásainak a kijátszása – 1922-1923-ban ugyanis a karhatalmi alakulatok katonai jellegét meg kellett szüntetni, ezért formálisan a Belügyminisztérium (és közvetve a fenntartó Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium) irányítása alá helyezték őket...¹²

¹² Uo.

A bethleni konszolidáció időszaka alatt a karhatalmi alakulatok lassan felszámolásra kerültek, a bennük rendőri/katonai szolgálatot teljesítő, jellemzően katonaviselt postások és vasutasok pedig fokozatosan visszatértek a polgári foglalkozásukhoz.

Később, a korszak elvárásainak megfelelően korszerűsítésre került a postai kezelés és a készpénzforgalom szabályozása, és nagyarányú gépesítés vette kezdetét a posta szervezetén belül is.¹³ Újjáépítették és fejlesztették a távíró- és a távbeszélő-szolgálatot, a kísérleti adások után 1925-ben meginduló Magyar Rádióhoz a Magyar Királyi Posta szolgáltatta a technikát, az adótornyokat, először 1923-ban egy 250 wattos Huth-adótornyot állítottak fel Csepelen, ezt előbb 2, 3, majd 20 kilowattos adóra cserélték, majd 1933-ban végül átadták a 120 kilowattos nagy adótornyot

¹³ Vajda Endre: A posta története, uo.

Lakihegyen. Emellett már 1927-ben újraindították a postaforgalom mellett személyeket is szállító autóbuszjáratokat, a posta így egyszerre lett kommunikációs, távközlési és közlekedési szolgáltató állami cég. 1928-ban üzembe helyezték az első automata telefonközpontot, és 1932-re végül automatizálták az egész budapesti telefonhálózatot. A hálózat és a technika fejlesztése mellett nagy figyelmet fordítottak a szociális gondoskodásra és a dolgozók szakoktatására is – ez egy volt a Horthy-korszak jelentős, a dualizmus korához képest igen kiterjedt szociálpolitikai intézkedései közül.¹⁴ Az állam jelentősen támogatta az elszakított területekről menekült állami alkalmazottakat, a hadiözvegyeket, a hadiárványokat, és megbízott intézetet, kórházat, szanatóriumot állítottak fel a

¹⁴ Lásd bővebben: Tóth Tibor: *Társadalmi problémák a vidéki Magyarországon és szociálpolitikai viták a törvényhozásban az 1930-as években*, Budapest, Gondolat Kiadó, 2018.

részükre, létrehozták a Postás Otthont, a Posta Jóléti Alapítvány Bizottságot, és színes, mozgalmas kulturális és egyesületi életre biztosítottak lehetőséget. Jelentős volt a sportélet is, többek között virágkorát élte a postás sportegyesület is.¹⁵ 1936-ban fogadta el a magyar parlament az első önálló magyar postatörvényt, az 1936. évi XXXV. törvénycikket a postáról, amely mérföldkőnek tekinthető a magyar posta- és távközlési jogban, és végre egy modern, a kor kihívásait és sajátosságait figyelembe vevő jogszabály kodifikációra került sor. A törvény igen részletesen szabályozta a postaszolgálat jogait és kötelezettségeit, a hatásköröket egymástól elkülönítette és meghatározta. A törvény jelentősége többek között abban állt, hogy az addig jórészt

¹⁵ Lásd bővebben: Szabó Jenő: Egy évszázad postás mezben: A Budapesti Posta- és Táviratviselők Sportegyesülete és jogutódai története, 1899–1999. Budapest, Postás-Matáv Sportegyesület, 1999.

csupán szokásjogon alapuló postajog végre törvényi szabályozást kapott. Rendelkezett továbbá abban is, hogy a postaügyet felügyelő miniszter rendeletalkotási joggal rendelkezik a posta működését, belső viszonyait érintő ügyekben. A törvény azt is kimondta, hogy a postaszolgálat üzemeltetése az állam kizárólagos joga és kötelessége, a postai titkok védelem alatt állnak, a postával szembeni díjtartozások adók módjára hajtandók be. A törvény még arról is rendelkezett, hogy magánlevelet abból a célból volt szabad a postai alkalmazottaknak felnyitni, ha azok kézbesíthetetlenek vagy megsérültek, és ezért tartalmuk megállapításra szorul.¹⁶

Itt említendő meg, hogy a posta, mint monopolhelyzetben levő állami távközlési, hírközlési és szállítmányozási vállalat, természetesen szoros kapcsolatban állt a

¹⁶ Vajda Endre: A posta története, 372–373.

korszak titkosszolgálati szerveivel is. A hírközlés és a hírszerzés az ókortól napjainkig kéz a kézben jár, ezen tehát nincs is mit csodálkozni. Ezért a tevékenységért a Horthy-korszakban elsősorban a rendőrség felelt, a Magyar Királyi Államrendőrségen belül pedig a két világháború közötti időszakban elsősorban a Budapesti Rendőr-főkapitányság foglalkozott titkosszolgálati jellegű tevékenységgel és politikai rendészettel. Elsődleges titkosszolgálati szervekként említendőek a Budapesti Rendőr-főkapitányság Állam-rendészeti Osztálya és Politikai Rendészeti Osztálya. Mindazonáltal az 1920-as évek elején már a rendőrség budapesti és vidéki rendőr-főkapitányságán is, a bűnügyi nyomozati részleg keretein belül egy-egy politikai rendészeti osztály (PRO) foglalkozott a mai szóval belső elhárítási feladatokkal. Az 1930-as évekre a szakmai munka túlnyomó részét végző budapesti osztály két alosztályra tagozódott,

amelyen belül már megvalósult bizonyos mértékű specializáció is. A titkosszolgálati munkát végző rendőrnnyomozók a felderítés eszközszeréből legkiterjedtebben a követést és figyelést, illetve az emberi forrású információszerzést (ideértve a provokátorok, beépített nyomozók használatát) alkalmazták. Emellett már ismert volt a levél- és telefoncenzúra (azaz levél- és telefon-ellenőrzés); ezeket a belügyminiszter engedélye alapján, ám nem arra szakosodott szervezet és speciális technikai eszközök révén, hanem a postán kialakított kapcsolati pozíciók segítségével működtették. A postán „fedőállásokban” oda vezényelt államrendőrségi detektívek is dolgoztak, akik a kor színvonalán professzionális titkosszolgálati munkát végeztek. Már ekkor szakosodott nyomozók

feleltek a helyiség-ellenőrzésért, azaz a lehallgatásért is.¹⁷

A második világháború előtt és alatt a területi változások miatt többször változott, bővült a postahálózat, és újra működött a tábori posta, a háború és a front átvonulása azonban később súlyos károkat okozott a postaszolgálatnak. 1938-tól a német segítséggel fokozatosan visszacsatolt területeken megszervezték a magyar postaszolgálatot, mely alapvetően a katonai közigazgatásnak alárendelve működött. Itt is megmutatkozott a posta, mint intézmény erősen félkatonai, fegyelmezett, alá-fölérendeltségi munkakultúrán nyugvó szervezete, illetve szoros, elválaszthatatlan kapcsolata a mindenkori haderővel. A második világháború éveiben értelemszerűen

¹⁷ Boda József–Regényi Kund: Önálló magyar hírszerzés és elhárítás (1918–1945), in *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*, szerk. Boda József–Regényi Kund, Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2019, 116–128, 117–118.

újra kiterjedt tábori postát működtettek, és ez is lényegében a haderő logisztikai fegyvernemeként vagy csapatnemeként funkcionált, a polgári távközlési szolgáltatást pedig, ahogyan az háború esetén nyilván mindig lenni szokott, egyre inkább a katonai céloknak rendelték alá. Az ország, így a postai infrastruktúra is, a világháború során jelentős károkat szenvedett, 1945 után pedig óriási feladat volt a tönkretett posta- és hírközlési hálózat helyreállítása, amely már a berendezkedő, szovjet befolyás alatt működő kommunista kormányzatra hárult...¹⁸

1950-ben a Magyar Posta az államtól kizárólagos jogot kapott a hírlapterjesztésre is, jogkörei és feladatai egyre bővültek. 1957-ben megkezdődött a televízió- és az ultrarövid-hullámú rádióműsor-sugárzás is, a posta lett a monopolhelyzetben levő állami

¹⁸ Vajda Endre: A posta története, 378–387.

távközlési szolgáltató. A postaszállítás gerince továbbra is a vasút volt, ezért a Magyar Posta és a Magyar Államvasutak, e két logisztikai természetű állami vállalat szorosan együttműködött egymással.¹⁹

A háború után az újjáépítés gyorsan megindult, a műszaki igazgatóságok feladata volt a helyreállítás megszervezése és a korszerűsítés, ami az ötvenes években ugyan lassan haladt, de a hatvanas évekre ugrásszerű fejlődést hozott, ami a szállítás motorizálását, a forgalmi szolgálatban kisgépek általános használatba vételét és az ügyvitel egyszerűsítését jelentette. A leglátványosabban a műsorszóró- és a távbeszélő-szolgalat fejlődött, 1957-ben megindult a Magyar Televízió adása, a technikai háttér biztosítása – a rádió műsorszórás mellett – a posta feladata volt. A kisebb településeken lévő postahivatalok

¹⁹ Vajda Endre: A posta története, 378–465.

és a gyűjtő-feldolgozó pontok között sok helyen menetrend szerinti autóbuszokkal szállították a postai küldeményeket. Az 1960-as években a nagy bérházakban csoportos levélszekrényeket szereltek fel, megjelentek a mai értelemben vett lakossági postaládák.

Korábban egyébként a legfelső emeletre is ajtóig vitték a kézbesítők a levelet, pénzt, hírlapot, és ha otthon találták a címzettet, átadták azt, ha nem, akkor értesítést hagytak. Később, az 1970-es években a ritkán lakott külterületeken, tanyás vidékeken bevezették az ügynevezett támpontos kézbesítést, ami azt jelentette, hogy a postás kézbesítő igyekezett mindenképpen célbajuttatni a küldeményt....²⁰

A szocialista korszakban újra komoly és részletes jogi szabályozásra került a posta,

²⁰ Vajda Endre: A posta története, 378–465.

mint monopóliumhelyzetben levő, sokrétű tevékenységet ellátó állami vállalat működése, a kor kihívásaira reflektáló, új postatörvényt kellett kodifikálni, a törvényhozás pedig végül 1964-ben fogadta el az 1964. évi II. törvényt a postáról és a távközlésről. A törvény az ágazati jogban nagyon fontos előrelépés volt, és a kor színvonalának megfelelően nagyon részletesen szabályozta a postaszolgálat működését, és a felelősségi köröket.²¹

1967-ben kezdődött meg jelentős fejlesztésként az úgynevezett crossbar rendszerű telefonközpontok üzembe állítása, az 1970-es évek végén bevezették az időosztásos multiplex-rendszert, és ekkor adták át az első konténeres távbeszélőközpontokat is.

1977-ben helyezték üzembe Magyarországon az első földi úrtávközlő-

²¹ Vajda Endre: A posta története, 378–465.

állomást Taliándörögdön, amely szintén távközlés-történeti mérföldkövet jelentett. 1973-ban végül elrendelték a ma is használatos irányítószámok használatát, ami 1978-ra lehetővé tette az automata levélfeldolgozás bevezetését is. A politikai élet új szocialista államberendezkedésének megfelelően a háború után megszűntek, vagy pedig beolvadtak az állami intézményrendszerbe a korábbi postás egyesületek, intézmények, és létrejöttek az üzemi tanácsok és a szakszervezet, mely a szociális gondoskodás egy formáját is jelentette a szocialista korszakan. Itt említendő meg, hogy már 1952-ben megalakult az önálló Postaügyi Minisztérium, amely jelezte az ágazat és a szakterület kiemelt fontosságát, és amely később a Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumba olvadt be.²² 1983-ban

²² A minisztérium megmaradt iratanyaga a Magyar Nemzeti

leválasztották a postát a közlekedésügről, és végül úgynevezett országos főhatósággá szervezték át.²³

A szocialista rendszer összeomlása, majd végül a magyarországi politikai rendszerváltás, a demokratikus és kapitalista rendszerbe való átmeneti idején, 1989 decemberében a Magyar Posta három nagy szolgáltatási ága szétvált, és önálló állami vállalatokká alakultak: létrejött a Magyar Posta Vállalat (ma Magyar Posta Zrt.), a Magyar Távközlési Vállalat (ma Magyar Telekom Nyrt.) és a Magyar Műsorszóró Vállalat (ma Antenna Hungária Zrt.).

Az alapvetően hagyományos postai szolgáltatásokhoz visszatérő Magyar Posta

Levéltár Országos Levéltárában kutatható: HU-MNL-OL-XIX-H-1. Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium (Közlekedésügyi Minisztérium 1945-1949, 1952-1953, 1983-1988, Postaügyi Minisztérium 1952-1953)

²³ Lásd: <https://dapta.hu/a-magyar-posta-tortenete-diohejban-2/>, letöltés ideje: 2023. augusztus 12.

Vállalat a saját hálózata ésszerűsítésével és korszerűsítésével, komoly, a kor elvárásainak megfelelő technológiai fejlesztésekkel, új szolgáltatásokkal igyekezett reagálni a megváltozott politikai, gazdasági és társadalmi helyzetre. A rendszerváltozás után újra kellett gondolni a posta, mint állami cég által nyújtott közszolgáltatás jogi szabályozását is, az immár demokratikusan működő Országgyűlés pedig 1992-ben fogadta el az 1992. évi XLV. törvényt a postáról, amelyet rövid postajog-történeti forrás-kiadványunkban immár intézmény- és ágazati jogtörténeti forrásként közlünk. A törvény már teljes egészében megfelelt a (poszt)modern, kapitalista politikai és gazdasági rendszerek elvárásainak, és egy fejlett, a kor kihívásainak megfelelő állami vállalat tevékenységi körét szabályozta mindenre kiterjedő részletességgel... Azóta persze új, a digitális kor kihívásaira jobban reflektáló postatörvények is születtek, a

rendszerváltás utáni postatörvény azonban mindezek alapjául szolgált.

Az 1990-es években értelemszerűen, a nemzetközi sztenderdeknek megfelelő módon korszerűsödött a pénzforgalmi bizonylatok rendszere és feldolgozása, létrejött a Posta Elszámoló Központ (PEK), a gépesített nagybani levél-előállító üzem, és megkezdődött az Integrált Posta Hálózat bevezetése. A postahálózat korszerűsítése jegyében úgynevezett postaügynökségek alakultak, bevezették a mobil postai ellátást és a postapartner programot is. 2004-ben a szállítási-feldolgozási rendszer korszerűsítése céljából létrejött Budaörsön a posta Országos Logisztikai Központja, ez pedig egyúttal azt is jelentette, hogy megszűnt a vasúti szállítás, a postai küldeményeket azóta csak közúton, erre rendszeresített, korszerű gépjárművekkel szállítják. 1994-től részvénytársaságként, 2006-tól zártkörűen működő részvénytársaságként működik a

magyar postaszolgálat, alapvetően továbbra is a Magyar Állam tulajdonában. Széles körű modernizációjának méltatásaként 2009-ben, Magyarország Európai Unióhoz való csatlakozása után néhány évvel a posta igyekezett megfelelni az uniós követelményeknek is, a kihívások jó részét pedig sikerrel teljesítette – ennek köszönhetően a rangos World Mail Awards nemzetközi elismerésben részesült.²⁴ Bár az elektronikus kommunikáció, illetve a magán csomagküldő szolgálatok nyilván valamennyire korlátozzák és átértékelik a posta szerepét Magyarországon és a világ minden fejlett államában, a szolgáltatás és a szervezet még mindig igen fontos társadalmi feladatokat tölt be.

Érdekes és sokatmondó adat, amely rámutat az állami vállalat mai napig fennálló jelentőségére, hogy a Magyar Postának 2010-

²⁴ Lásd: <https://dapta.hu/a-magyar-posta-tortenete-diohejban-2/> , letöltés ideje: 2023. augusztus 13.

ben összesen 35 ezer alkalmazottja volt, akik közül mintegy tízezren kézbesítőként gondoskodtak a küldemények fizikai célba juttatásáról. Tehát a posta az egyik legnagyobb állami munkáltató volt. A 2009-es évben a Magyar Posta szolgáltatásminőség tekintetében az európai posták mezőnyében a 6–7. helyen állt, ami nagyon jó szakmai teljesítmény...²⁵

²⁵ Uo.

1992. évi XLV. törvény a postáról

Az Országgyűlés a postai tevékenység szabályozása, a postai szolgáltatások vállalkozásszerű ellátásának segítése és a szolgáltatások színvonalának emelése érdekében a következő törvényt alkotja:

1. § E törvény szabályozza a postai tevékenységek ellátását, a postai szolgáltatások végzésének feltételeit, az ezzel kapcsolatos jogokat és kötelelességeket.

A postai küldemények, tevékenységek és szolgáltatás

2. § (1) Postai küldemény

a) a levélpostai küldemény: a levél, az értéklevél, a levelezőlap, a nyomtatvány, az

áruminta, a vakok írása, továbbá kizárólag a nemzetközi forgalomban - a kiscsomag;

b) a postacsomag és az értéknylvánítással feladott postacsomag;

c) a távmásolat;

d) a postautalvány.

(2) Postai tevékenység

a) a postabélyeg, postai értékcsikk kibocsátása, forgalomba hozatala, a forgalomból kivonása;

b) a postai küldeményeknek jogszabályban meghatározott feltételekkel történő felvétele, továbbítása és kézbesítése, valamint az ezekhez kapcsolódó különszolgáltatás és különleges szolgáltatás;

c) a postai úton (postai szolgáltató által) ellátott táviratfelvétel és táviratkézbesítés.

(3) A (2) bekezdés *a)* pontjában meghatározott postai tevékenység ellátása kizárólagosan állami feladat, a (2) bekezdés *b)* és *c)* pontban meghatározott tevékenységek e törvény rendelkezéseinek

megfelelően koncessziós szerződés vagy engedély alapján is végezhetők.

(4) Nem tartozik a postai alapszolgáltatások körébe a címzetlen nyomtatvány küldeményforgalom, valamint a különleges postai szolgáltatás (Melléklet 16. pont).

(5) Postai szolgáltatásnak minősül a (2) bekezdés *b)–c)* pontjában meghatározott, rendszeresen díj ellenében végzett postai tevékenység.

(6) A (2) bekezdésben felsorolt postai tevékenységeken kívül az állami postai szolgáltató a vonatkozó külön jogszabályok és szerződés alapján egyéb tevékenységet, különösen pénzforgalmi közvetítő szolgáltatást, értékcikkárusítást is elláthat, ez azonban nem ronthatja az alapellátás színvonalát.

(7) A postai küldeményekre, tevékenységekre és szolgáltatásokra

vonatkozó fogalmak meghatározását a törvény *mellélete* tartalmazza.

3. § (1) Postabélyeget és postai értékcikket kibocsátani, azt forgalomból kivonni, valamint az alapszolgáltatás körébe tartozó [4. § (1) bekezdés] postai küldeményeket nemzetközi forgalomba átadni, átvenni és közvetíteni csak a közlekedési, hírközlési és vízügyi miniszter (a továbbiakban: miniszter) által létrehozott kizárólagos állami tulajdonú gazdálkodó szervezet jogosult.

(2) A postabélyeg kibocsátásának részletes feltételeit - így a bélyeg leírásával, példányszámával, jellegével és árusításának időtartamával összefüggő szabályokat - a miniszter rendeletben állapítja meg.

4. § (1) A levélpostai küldemények és a postautalványok felvételét, továbbítását, kézbesítését (a továbbiakban együtt: postai

alapszolgáltatás) az állam nevében a miniszter

a) az e célra alapított, az állam többségi részesedésével működő gazdálkodó szervezet [Ptk. 685. § *c)*] (a továbbiakban: állami postai szolgáltató), illetve

b) a tevékenység-gyakorlás jogának koncessziós pályázat elnyerése után kötött szerződés alapján létrejött koncessziós postai szolgáltató útján látja el.

(2) A postai tevékenység gyakorlásának részletes szabályait a Kormány rendeletben állapítja meg.

5. § (1) Postai alapszolgáltatás ellátására koncessziós szerződés köthető, ha

a) a szolgáltatás ellátásának anyagi feltételei rendezettek;

b) a szolgáltatás folyamatos, szakszerű működtetése biztonságosan megoldható;

c) a szolgáltatás fejlesztése folyamatosan biztosítható;

d) az e törvényben, illetőleg a jogszabályokban előírt minőségi követelmények teljesítését a koncessziós vállalja;

e) a szerződés megszűnése után a szolgáltatás ellátása megszervezhető.

(2) Koncessziós szerződés a postai alapszolgáltatásokra együttesen köthető, a szolgáltatásnak

a) város kivételével egy település;

b) földrajzi-gazdasági szempontból egységet képező több település;

c) egy megye;

d) több megyéből álló régió,

e) az ország

területén történő teljes körű, illetve a koncessziós szerződésben meghatározott mértékű ellátásra.

(3) Ugyanazon a területen, egy időben - figyelemmel a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény 14. §-ában foglaltakra is - a szolgáltatásokat több koncessziós társaság

abban az esetben láthatja el, ha az a postai alapszolgáltatás színvonalának javulását eredményezi.

(4) A koncessziós szerződés egy alkalommal az eredeti időtartamnak legfeljebb a felével újabb pályázat kiírása nélkül meghosszabbítható.

6. § (1) A postai koncessziós szerződés megkötésére irányuló pályázatot a miniszter írja ki.

(2) A pályázat értékelésére a miniszter bizottságot hoz létre és megállapítja eljárásának szabályait és azokat közzéteszi. A bizottság tagjai között nem lehet az állami posta vállalat vagy más postai szolgáltató alkalmazottja, vezetője vagy ebben a vonatkozásban érdekelt személy. A koncessziós szerződés elnyeréséről a miniszter dönt.

(3) Ha a postai koncessziós szerződés háromnál több megyét magában foglaló

régióra, illetve az ország egész területére vonatkozik, a szerződés létrejöttéhez az Országgyűlés jóváhagyása szükséges.

(4) A koncessziós szerződés megkötése nem mentesít a postai tevékenység folytatásához, azaz a tényleges szakmai működés megkezdéséhez szükséges hatósági engedély beszerzésének kötelezettsége alól.

7. § (1) A pályázat kiírásának és a koncessziós szerződésnek - a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvényben foglaltakon túlmenően - tartalmaznia kell

a) a koncesszió alapján átadott állami vagyontárgyak használatával és annak a szerződés megszűnése utáni visszaadásával kapcsolatos kérdéseket;

b) a koncessziós szerződés alapján létrejött vagyontárgyak tulajdoni kérdéseit;

c) a szakképesítési követelményekről és a tevékenység ellátásának tárgyi feltételeiről szóló tájékoztatást;

d) a koncessziós társaság más szolgáltatókkal való együttműködését;

e) a forgalmi és technológiai együttműködési és kölcsönös elszámolási követelményeket.

(2) A koncessziós társaság a koncesszióköteles tevékenységen kívül

a) egyéb postai tevékenységet;

b) hírlap- és könyvterjesztési szolgáltatást;

c) távíró és adatátviteli szolgáltatást;

d) nyilvános távbeszélő állomáson távbeszélőszolgáltatást;

e) pénzforgalmi közvetítő szolgáltatást;

f) péniszállítást;

g) egyéb lakossági szolgáltatást

láthat el a külön jogszabályokban és szerződésben meghatározott feltételek szerint, ez azonban nem ronthatja az alapellátás színvonalát.

(3) A pályázat kiírásában a koncessziós tevékenység folytatásának feltételeként

előírható a (2) bekezdés *a), c), d), e)* pontjában megjelölt tevékenységek végzése.

Közreműködés postai szolgáltatásban

8. § (1) A postai szolgáltató az általa végzett szolgáltatás teljesítéséhez közreműködőt (postamester vagy más megbízott) vehet igénybe. A postamesteri tevékenységre vonatkozó részletes szabályokat a Kormány rendeletben állapítja meg.

(2) A közreműködő a postai tevékenységen kívül csak olyan vállalkozásban vehet részt és olyan egyéb tevékenységet folytathat, amely a postai feladatával nem összeférhetetlen.

(3) A miniszter rendeletben meghatározhatja azokat a feltételeket, amelyek teljesítése esetén a közreműködő jogszabályban meghatározott „posta”, „postai” megjelölés használatára jogosult.

Postai alapellátás

9. § (1) A postai alapszolgáltatásokról az ország minden településén és lakott helyén úgy kell gondoskodni, hogy a szolgáltatások minden munkanapon a forgalom által indokolt mértékben igénybe vehetők legyenek (alapellátás).

(2) A 600 főnél kisebb népességszámú települések, valamint lakott helyek alapellátását a szolgáltató állandó postai szolgáltató hellyel, vagy mozgó szolgálattal, vagy egyéb más megfelelő módon (a továbbiakban: postai szolgáltató hely) teljesíti.

A szolgáltatónak a postai alapszolgáltatások ellátását a 600 főnél nagyobb népességszámú településen állandó postai szolgáltató helyeken kell teljesíteni.

20 ezer főt meghaladó népességszámú lakosság esetén 20 ezer lakosonként legalább egy állandó postai szolgáltató helyet kell működtetni.

Alapellátás körében működtetett szolgáltató hely népességcsökkenés címén csak az önkormányzat előzetes véleményezése és a miniszter egyetértése esetén szüntethető meg.

(3) A szolgáltató a küldeményt vagy annak érkezését közlő értesítőt - a feladóval, illetve a címzettel történő eltérő megállapodás hiányában - a kézbesítőhivatalhoz történő érkezés napján kézbesíti.

(4) A miniszter a település postai alapellátásának biztosítása érdekében - ideiglenes intézkedésként - meghatározott határidőig (legfeljebb 2 évre) az arra alkalmas alapszolgáltatást végző szolgáltatót kötelezheti, hogy meghatározott településen alapellátást nyújtson. Koncessziós szolgáltató esetén ennek feltétele, hogy a pályázati kiírás és a koncessziós szerződés ezt a kötelezettséget tartalmazza.

Szolgáltatási tevékenységek

10. § (1) A postai szolgáltatás igénybevételére az e törvényben meghatározott feltételekkel bárki jogosult.

(2) A postai szolgáltató a szolgáltatásokról, nyitvatartási idejéről és szolgálati rendjéről a lakosságot - a helyben szokásos módon - tájékoztatja.

(3) A postai küldemények továbbításával kapcsolatos alapvető követelményeket, a postai szolgáltatások kötelező személyi és tárgyi feltételeit a Kormány rendeletben állapítja meg.

11. § (1) Rendkívüli állapot, szükséghelyzet idején, továbbá a postai szolgáltatás teljesítését megakadályozó, el nem hárítható rendkívüli körülmény esetén a Kormány, illetőleg felhatalmazása alapján a miniszter a postai szolgáltatásokat átmenetileg korlátozhatja, vagy szüneteltetheti. Ezt az intézkedést közzé kell tenni.

(2) Az (1) bekezdésben megjelölt esetben a postai szolgáltató ellen kártérítési vagy díjvisszatérítési követelést érvényesíteni nem lehet.

Postahatósági engedély és ellenőrzés

12. § (1) A postai szolgáltatás postahatósági engedély alapján végezhető.

(2) Az állami postai szolgáltató szervezet postahatósági engedély nélkül végezheti tevékenységét.

13. § (1) Postahatósági engedélyt az kaphat, aki

a) a jogszabályban előírt képesítési követelményeknek megfelel;

b) rendelkezik a szolgáltatás ellátásához szükséges tárgyi, technikai feltételekkel;

c) üzletszabályzatát, általános szerződési feltételeit stb. (a továbbiakban: üzletszabályzat) jóváhagyásra bemutatja;

d) a kormányrendeletben meghatározott esetekben felelősségbiztosítási szerződést kötött, továbbá

e) alapszolgáltatás körébe tartozó tevékenység esetében érvényes koncessziós szerződéssel rendelkezik.

(2) Az üzletszabályzatot, illetve annak módosítását a postahatósági engedélyben kell jóváhagyni. A Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztérium (a továbbiakban: Minisztérium) hagyja jóvá az állam által létrehozott gazdálkodó szervezet, valamint a koncesszió jogosultjának üzletszabályzatát.

(3) A hatósági engedély egy vagy több szolgáltatás ellátására együttesen vagy külön-külön is kiadható.

(4) A hatósági engedélyt a szolgáltatás helye szerint illetékes postai hatóság, országos, valamint háromnál több megyét magában foglaló régióra szóló koncessziós szolgáltatás esetén az országos

illetékességgel rendelkező postai hatóság (együtt: postahatóság) adja ki.

(5) A szolgáltató a tevékenysége megkezdését 30 napon belül a székhelye szerint illetékes első fokú postai hatósághoz köteles bejelenteni.

14. § (1) A 13. § (4) bekezdésében említett postai hatóság a postai szolgáltatások végzését az ezt ellátó személyeknél és szervezeteknél ellenőrizheti. Ha e törvényben, a jogszabályokban, illetőleg a jóváhagyott üzletszabályzatban

foglaltaktól eltérést észlel, a szolgáltatót - határidő kitűzésével - felhívja az eltérés megszüntetésére és - eredménytelen felhívás esetén - intézkedik a hatósági engedély vagy jóváhagyás visszavonásáról.

(2) A postai hatóság az engedély visszavonásáról a cégbíróságot értesíti.

(3) Akitől a postai hatósági engedélyt az (1) bekezdés alapján visszavonták, az a

jogerős visszavonó határozattól számított 3 évig újabb hatósági engedélyt nem kaphat.

Postai szolgáltatási szerződés

15. § (1) A postai szolgáltatási szerződés alapján a szolgáltató köteles a jogszabályoknak, a szabványoknak és az üzletszabályzatnak megfelelő postai küldeményt felvenni, továbbítani és a címzett részére kézbesíteni. A szolgáltató a szerződés megkötését csak a (2)-(3) bekezdésben meghatározott esetekben tagadhatja meg.

(2) A postai szolgáltató a tevékenységi körébe tartozó szolgáltatásra vonatkozó szerződés megkötését köteles megtagadni, ha

a) a szerződés teljesítése jogszabályba vagy nemzetközi megállapodásba ütközik;

b) a küldemény tartalma az életet, az egészséget, a testi épséget vagy az emberi

környezetet nyilvánvalóan sérti vagy veszélyezteti;

c) a feltételeken továbbítható küldeményekre vonatkozó előírásoknak a küldemény nem felel meg.

(3) Az *a)* és *b)* pontba tartozó küldemények közzétételéről a minisztérium gondoskodik. A *c)* pontba tartozó küldemények feladási feltételeit a miniszter rendeletben határozza meg.

(4) A szolgáltató megtagadhatja a szerződés megkötését, ha

a) a szolgáltatás teljesítését, a 11. § alapján szüneteltetik, vagy azt korlátozzák;

b) a szolgáltatás teljesítéséhez szükséges forgalmi feltételek - tevékenységi körén kívül álló okból - nem állnak rendelkezésre.

(5) A külföldre szóló küldemény felvételekor a szolgáltató köteles a feladó figyelmét felhívni, ha a küldemény tartalma a címzett helye szerinti, és a kezelésben részt

vevő ország jogszabálya szerint behozatali tilalom vagy korlátozás alá esik.

16. § (1) A szerződés a küldemény felvételével (átvételével) vagy a szolgáltatás elvállalásával jön létre.

(2) A küldemény felvételének minősül, annak a szolgáltató által rendszeresített levélszekrényben vagy más e célra szolgáló berendezésben való elhelyezése is.

(3) A könyvelt küldemény (az ajánlott különszolgáltatással felvett levélpostai küldemény, az értéknnyilvánítással feladott levél és csomag, a távmásolat, a postautalvány, a postacsomag) felvétele a küldeménynek a szolgáltató által történt átvételével és annak írásbeli elismerésével jön létre.

(4) A levél és a postacsomag értéknnyilvánítással is feladható. Az értéknnyilvánítás belföldi forgalomban korlátlan, külföldi forgalomban az érdekelt ország által meghatározott - és az

üzletszabályzatban közzétett - értékhatárt nem haladhatja meg.

(5) Pénzküldemény felvétele a pénznek a szolgáltató által történő átvételével és a befizetési lap azt tanúsító feladóvevény részének kiadásával jön létre. A befizetési lapnak a szolgáltatónál maradó része könyvelt küldeménynek minősül.

17. § (1) A postai szolgáltatásért járó díjat a küldemény felvételekor kell - az üzletszabályzatban foglaltak szerint - postabélyeggel vagy más igazolt módon leróni, illetőleg pénzben megfizetni. Az üzletszabályzatban meghatározott esetekben a díj a kézbesítéskor is megfizethető.

(2) Az államhatalom, a közigazgatás és az igazságszolgáltatás szerveinek levélpostai küldeményei hivatalos iratként az e célra rendszeresített tértivevénnel, könyvelt küldeményként adhatók fel.

(3) A szolgáltató a postai szolgáltatási szerződés nem teljesítése esetében - ideértve a küldemény elveszését is - köteles a fizetett díjat visszatéríteni. A közönséges levélpostai küldemény díját a szolgáltató ilyen esetben sem köteles visszafizetni.

18. § (1) A felvett küldeményeket a szolgáltató köteles biztonságosan továbbítani.

(2) A továbbítás útvonalát és - a légiposta kivételével - módját a szolgáltató választja meg.

19. § (1) A postai küldeményt - a (2) és (3) bekezdésben foglalt kivétellel - a címzettnek a feladó által megjelölt helyen (a továbbiakban: cím) kell kézbesíteni. Jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet (a továbbiakban: szervezet) részére

címzett küldemény átvételére a szervezet képviselője jogosult.

(2) A magánszemély címzett, illetve az (1) bekezdésben említett képviselő postai küldemények átvételére másnak is adhat meghatalmazást.

(3) A szolgáltató a magánszemély részére címzett küldeményt - ha a feladó másként nem rendelkezik - helyettes átvevőnek vagy közvetett módon a (4) bekezdésben foglaltak szerint is kézbesítheti.

(4) A szolgáltató a küldeményt a címzett magánszemély helyett az adott címen működő

- a) fegyveres szerv;
- b) büntetésvégrehajtási és javító intézet;
- c) egészségügyi, illetőleg szociális ellátást nyújtó intézet;
- d) szálloda, diák- és munkásszálló, üdülő, továbbá

e) a c)-d) pontokban felsoroltakkal jogszabály alapján egy tekintet alá eső szervezet

erre meghatalmazott átvevőjének adja át kézbesítés végett (közvetett kézbesítés).

20. § (1) A feladó által megjelölt cím helyett a küldemény a szolgáltató hivatali helyiségében is kézbesíthető, ha

a) a feladó vagy a címzett úgy rendelkezett, vagy

b) kézbesítéskor a feladó által megjelölt címen átvételre jogosult személy nem tartózkodott, vagy

c) a házhoz kézbesítést nem rendszeresítették, illetve az valamely küldeményfajtaára vonatkozóan, érték és összeghatártól függően korlátozott.

(2) A nem könyvelt küldemény a megjelölt cím helyén felszerelt egyéni vagy csoportos levélszekrénybe is kézbesíthető.

(3) Ajánlott levélpostai küldemény levélszekrény útján akkor kézbesíthető, ha az első kézbesítési kísérlet eredménytelen volt, a címzett részére a küldemény érkezéséről a szolgáltató értesítést hagyott hátra és az abban megjelölt időpontban a kézbesítés ismételen sikertelen volt.

(4) A küldemények kézbesítésének részletes szabályait a Kormány rendeletben állapítja meg.

21. § (1) Kézbesíthetetlennek minősül az a küldemény, amelyet

a) a szolgáltatón kívül álló okból a címzettnek kézbesíteni, és a feladónak visszakézbesíteni nem lehet, vagy

b) terhelő díjat a feladó - vagy a címzett - nem fizette meg.

(2) Az (1) bekezdésben említett esetekben a szolgáltató a küldeményt a feladástól számított egy évig köteles őrizni a Polgári

Törvénykönyv felelős őrzésre vonatkozó szabályai szerint.

(3) Ha a megőrzés időtartama alatt a kézbesítésre vagy a visszakézbesítésre nincs lehetőség, a szolgáltató egy év elteltével

a) a küldeményt értékesíti és az ebből származó - a díja, valamint a költségei levonásán felüli - összeget az állam javára befizeti;

b) pénzküldemény esetében az állam javára befizeti;

c) a küldeményben elhelyezett okiratot kiállítójának visszaküldi;

d) a nem értékesíthető küldeményt megsemmisíti.

22. § (1) A szolgáltató a külföldről érkező, valamint a külföldre küldött és előzetes vámeljáráshoz alá nem vont vámköteles küldeményt vámellenőrzésre - a meghatalmazottja jelenlétében - a vámhatóság részére bemutatja.

(2) A külföldről érkező küldeményt a szolgáltató - jogszabály rendelkezése alapján, vagy a címzett kérésére - a kijelölt vámhivatalhoz továbbítja és erről a címzettet értesíti.

(3) A szolgáltató a nem vámkezelhető küldeményt - kivéve, ha a feladó vagy a vámjogszabályok másként rendelkeznek - visszairányítja a feladónak.

Felelősség a postai szolgáltatási szerződés teljesítéséért

23. § (1) A szolgáltató a postai szolgáltatási szerződés teljesítéséért - ideértve a küldemény sérülését, tartalomhiányát és elveszését is - az e törvényben meghatározott kivételekkel a Polgári Törvénykönyv szabályai szerinti felelősséggel tartozik. Nemzetközi forgalomban a nemzetközi szerződések szabályai az irányadók.

(2) Postautalvány-szolgáltatás keretében teljesített be- és kifizetésekkel kapcsolatban a szolgáltató felelőssége az okirattal bizonyíthatóan el nem számolt összeg erejéig terjed.

(3) A szolgáltató tevékenységi körében az üzletszabályzatában, vagy külön szerződési kikötéssel a jogszabályban foglaltaknál szigorúbb felelősségi szabályokat vállalhat.

(4) A szolgáltató a postai szolgáltatási szerződésen kívül okozott kárért, valamint a szándékosan, súlyos gondatlansággal és bűncselekménnyel okozott kárért a polgári jog általános szabályai szerint tartozik felelősséggel.

24. § (1) Nem felel a szolgáltató a postai szolgáltatások körében

a) a közönséges levélpostai küldemény téves kézbesítéséből, elvesztéséből, sérüléséből vagy megsemmisüléséből eredő kárért;

b) a szolgáltatás késedelmes teljesítéséből eredő kárért, kivéve a „Gyorsan romló” különszolgáltatással feladott csomagban keletkezett értékcsökkenést;

c) ha a kárt a küldemény belső tulajdonsága, a csomagolás kívülről észre nem vehető hiányossága, vagy elégtelen címezés okozta;

d) ha a kár a szolgáltató működési körén kívül álló elháríthatatlan okból keletkezett.

(2) Közvetett kézbesítés esetén a szolgáltató felelőssége a küldemény átadásával az átvevőre száll át. Az átvevő a címmel szemben a polgári jog általános szabályai szerint felel.

A kártérítés mértéke

25. § (1) A szolgáltató csak a küldeményben beállott értékcsökkenést köteles megtéríteni a (2)-(5) bekezdés szerint.

(2) Kártérítési átalányt köteles a szolgáltató fizetni

a) értéknilyvánítással feladott levél és csomag elveszése, megsemmisülése esetén;

b) a biztosított ajánlott levélpostai küldemény, továbbá az ajánlott levélpostai küldemény, távmásolat és postacsomag elveszése, megsemmisülése esetén.

(3) A (2) bekezdés *a)* pontjában meghatározott küldemények esetében a kártérítési átalány összege a feladó által közölt értéknilyvánításnak felel meg. Ugyancsak ez az összege a (2) bekezdés *a)* pontjában meghatározott küldemények sérülése miatt fizetendő kártérítés felső határának.

(4) A kártérítési átalány mértéke

a) biztosított ajánlott küldemény esetén a biztosítási díjminimum százszorosa;

b) ajánlott küldemények esetén az „Ajánlott” különszolgáltatás díjának hússzorosa;

c) a távmásolat díjának kétszerese belföldi forgalomban;

d) a postacsomag súlydíjának hússzorosa.

(5) A (2) bekezdés b) pontjában felsorolt küldemények sérülése esetén fizetendő kártérítés mértékének felső határa a (4) bekezdésben meghatározott összegnek felel meg.

26. § (1) A szolgáltatóval szembeni kártérítési igény a 23. § (4) bekezdésében foglaltak kivételével, a feladástól számított 15 naptól kezdődő egy év alatt elévül.

(2) A szolgáltató a szolgáltatási díjat a kézbesítéstől számított egy éven belül követelheti.

Titoktartás

27. § (1) A szolgáltató a postai szolgáltatási szerződés teljesítése során, vagy azzal összefüggésben tudomására jutott levéltitkot, magántitkot, üzleti és üzemi titkot köteles megtartani, valamint a

személyes adatok titokban maradásáról gondoskodni.

(2) A titoktartási kötelezettség a szolgáltatót, tagját, alkalmazottját, továbbá bárkit, aki a postai szolgáltatással kapcsolatban magántitok, vagy személyes adatok birtokába jut, egyaránt terheli és megszegéséért a jogszabályok szerint felelősséggel tartozik.

(3) A (2) bekezdésben meghatározott titoktartási kötelezettség az alkalmazottat a munkaviszony, a tagot a tagsági viszony megszűnése után is terheli.

28. § (1) Titoktartási kötelezettség alapján a szolgáltató - a (2) bekezdésben foglaltak kivételével -

a) a zárt postai küldeményt nem bonthatja fel,

b) a nem zárt postai küldeményeket csak a felvételhez, továbbításhoz, illetőleg kézbesítéshez szükséges adatok

megállapítása érdekében és mértékben tanulmányozhatja;

c) a szolgáltatás teljesítése során tudomására jutott adatot - a küldemény feladója, címzettje, illetve átvételre jogosultja kivételével - mással nem közölheti;

d) a küldeményt tartalmának megismerése céljából másnak át nem adhatja;

e) a feladó, a címzett és az átvételre jogosult kivételével a szolgáltatás teljesítéséről másnak tájékoztatást nem adhat.

(2) A szolgáltató a zárt postai küldeményt felbonthatja, ha

a) a küldeményt a címzés hiányosságai miatt nem lehet kézbesíteni (visszakézbesíteni) és a kézbesítéshez a címzett vagy a feladó címének megismerése szükséges;

b) a küldemény csomagolása, burkolata oly mértékben sérült, hogy tartalmának megóvása érdekében ez indokolt, és

felbontás nélküli átcsomagolással ez nem oldható meg.

(3) A szolgáltató a postai küldeményt a vámhatóságnak a vonatkozó külön jogszabályban meghatározott feltételekkel köteles átadni.

(4) A küldemény felbontását legalább két főből álló bizottság végzi, annak megtörténtét és a teendő intézkedéseket jegyzőkönyvben rögzíti. Ha bizottság nem működtethető, a felbontás a helyi önkormányzat képviselőjének jelenlétében történhet. A felbontás tényét a küldeményre rá kell vezetni, és ha erre lehetőség van (a feladó neve és címe ismert) a felbontásról, a felbontás okáról a feladót értesíteni kell.

(5) A postai küldemény lefoglalására, visszatartására és zár alá vételére a büntető, valamint a szabálysértési eljárás szabályai az irányadók.

(6) A különleges titkosszolgálati eszközök és módszerek engedélyezésének átmeneti

szabályairól szóló 1990. évi X. törvényben foglaltak szerint - az igazságügyminiszter engedélye alapján - a szolgáltató köteles ezeknek az eszközöknek és módszereknek az alkalmazását lehetővé tenni.

Ingatlanhasználati jogok

29. § (1) A településrendezési és településfejlesztési tervekben a postai alapszolgáltatási célt szolgáló épületek és létesítmények elhelyezési lehetőségét biztosítani kell.

(2) Postai alapszolgáltatást ellátó létesítmények, ezek berendezéseinek és tartozékainak elhelyezése céljából a szolgáltató jogosult az ingatlan időleges használatába (Ptk. 108. §), az ingatlanra az említett célból a szolgáltató javára szolgálmi vagy más használati jog is alapítható (Ptk. 171. §).

(3) A postai alapszolgáltatás céljait szolgáló postai berendezések közterületen való

elhelyezése, továbbá az azok létesítése és javítása során szükséges területhasználat közterülethasználati és a területfelhasználási díját az illetékes települési önkormányzat képviselő-testülete mérsékelheti, vagy elengedheti.

A postai tevékenység állami irányítása

30. § (1) A Kormány jóváhagyja a postai tevékenységek, szolgáltatások fejlesztésére kidolgozott országos programokat.

(2) A miniszter

a) a postai tevékenységek fejlesztésére koncepciókat és programokat dolgoz ki;

b) a kidolgozott koncepciók, programok alapján gondoskodik ezek megvalósításának szervezeti feltételeiről;

c) gondoskodik a postai alapszolgáltatások működtetéséről, a postai alapellátás biztosításáról;

d) gondoskodik a postai tevékenységek műszaki és forgalmi egységének biztosításáról;

e) szabványosítással, műszaki előírások útján, kutatási, fejlesztési tevékenységgel gondoskodik a postai szolgáltatások színvonalának javításáról,

f) irányítja a postai államigazgatási feladatok ellátását,

g) gondoskodik a 11. §-ban meghatározott intézkedések megtételéről.

(3) A nemzetközi postai szervezetekben a miniszter látja el a Magyar Állam képviseletét, illetőleg gondoskodik a képviselet ellátásáról.

31. § (1) A postai alapszolgáltatás [4. § (1) bekezdés] működtetését szolgáltatási színvonalának fenntartását és fejlesztését - szükség esetén - állami eszközökkel is biztosítani kell.

(2) A miniszter az (1) bekezdésben foglaltak érdekében köteles rendszeresen figyelemmel kísérni a postai alapszolgáltatások ellátásának helyzetét és annak biztosítása érdekében a Kormány részére javaslatokat tenni. Az éves állami költségvetés tárgyalásakor a miniszter indokolt esetben tájékoztatja az Országgyűlést, hogy a postai alapellátás feltételei rendelkezésre állnak-e és milyen intézkedések szükségesek.

Vegyes és hatálybaléptető rendelkezések

32. § (1) A postakürt jelvény használatára kizárólag a postai tevékenységre az állam által létrehozott szervezet jogosult.

(2) A postai alapszolgáltatást ellátó szervezet a dolgozói részére - a miniszter jóváhagyásával - formaruhát rendszeresíthet.

(3) A törvény hatálybalépésekor működő, az állam által postai célra létrehozott szervezetnek a postahatósághoz bejelentést

tennie nem kell, azonban üzletszabályzatát a törvény hatálybalépését követő 60 napon belül be kell mutatnia jóváhagyásra.

(4) A törvény hatálybalépésével a koncesszióról szóló 1991. évi XVI. törvény hatálya alá tartozó postai tevékenységre kiadott engedély érvényét veszti. Ilyen tevékenység a továbbiakban csak pályázat kiírása és elnyerése alapján gyakorolható.

(5) A 9. § (2) bekezdésben foglalt rendelkezést a törvény hatálybalépését követő, illetve az igényfelmerüléstől számított két éven belül, folyamatosan kell végrehajtani.

33. § A törvény hatálybalépéséről és a szükséges átmeneti rendelkezések megállapításáról külön törvény rendelkezik.

Melléklet az 1992. évi XLV. törvényhez

A törvényben alkalmazott fogalmak meghatározása

E törvény alkalmazásában:

1. *Postai alapszolgáltatás:* a levélpostai küldemények felvétele, továbbítása, kézbesítése, továbbá a postautalványszolgálat.

2. *Levél:* közlést, továbbá - postai szolgáltatási szerződés alapján továbbítható - tárgyat tartalmazó, a nemzetközi előírásoknak, valamint a szabványnak megfelelő zárt postai küldemény.

3. *Levelezőlap:* szabványosított anyagú és méretű, közlést tartalmazó, nem zárt postai küldemény.

4. *Nyomtatvány:* nyomdai úton, vagy más műszaki sokszorosítási eljárással készített postai küldemény, amely nem személyes jellegű szöveget, képet vagy ábrát tartalmaz.

5. *Címzetlen nyomtatvány*: a feladó által megjelölt körben szétosztásra szánt, címzés nélküli nyomtatvány.

6. *Áruminta*: valamely áru mintapéldánya vagy annak része, amelyet az eladásra szánt áru ismertetése céljából díjtalanul ajánlanak fel.

7. *Kiscsomag*: külföldre feladható, vám- és devizajogszabályoknak megfelelő tartalmú levélpostai küldemény.

8. *Értéknyilvánítás*: a feladó által a küldemény burkolatán, illetve kísérő okiratán feltüntetett, a tartalom pénzbeni értékét kifejező összegmegjelölés.

9. *Postacsomag*: a nemzetközi csomagegyezménynek megfelelő dolgot tartalmazó, postai úton feladott zárt postai küldemény.

10. *Távmásolat*: papíron készült, írásról, ábráról, képről postai nyilvános távmásoló berendezés és távközlési hálózat útján továbbított, távirat módján kézbesített másolat.

11. *Postautalvány*: e célra rendszeresített nyomtatvány felhasználásával történő rendelkezés pénzüsszeg továbbítására és kifizetésére.

12. *Postautalványszolgálat*: befizetett készpénz továbbítása és címzett részére történő kifizetése vagy telepítése.

13. *Postai pénzforgalmi közvetítő szolgáltatás*: bankszámla javára történő befizetés elfogadása; bankszámla terhére postai kifizetés.

14. *Postai értékcikkek*: az állami szolgáltató által kibocsátott és forgalomba hozott - díjlerovást szolgáló - bélyeg, továbbá postai szolgáltatás árát is magában foglaló értékes nyomtatvány.

15. *Különszolgáltatás*:

a) ajánlott: a szolgáltató a levélpostai küldemény átvételét - a címzetlen nyomtatvány és az áruminta kivételével - írásban elismeri, kézbesítését okiratilag kimutatja;

b) biztosított ajánlott: kizárólag belföldi forgalomban feladható ajánlott küldemény, amelyet a szolgáltató a továbbítás során azonosító adataival nyilvántart, és átvételét a jogosult átvevő írásban elismeri;

c) tértivevény: a szolgáltató a könyvelt küldemény átvételét az erre szolgáló okiraton a jogosult átvevővel elismerteti, és az okiratot a feladónak visszaküldi;

d) légiposta: a szolgáltató a küldeményt - a nemzetközi szerződésekben foglalt feltételektől függően - légi úton továbbítja a címben megjelölt országba;

e) expressz: a szolgáltató a küldeményt, valamennyi más küldeményt megelőzően, soron kívül kézbesíti;

f) gyorsan romló: a feladó által ilyen tartalmúnak minősített postacsomag;

g) törékeny: a feladó nyilatkozata vagy a küldemény jellege, tartalma alapján a szolgáltató postacsomagot egyedi módon, megkülönböztetetten kezel;

h) utánvétel: a postacsomag, az értéknnyilvánítással feladott levél és csomag, valamint az ajánlott különszolgáltatással feladott levél feladójának olyan kikötése és igénye, melynek alapján a küldeményt a szolgáltató a küldeményre feljegyzett utánvételi összeg beszedése után kézbesíti, majd a beszedett összeget a küldemény

feladója által kiállított bizonylattal részére visszajuttatja;

i) saját kezéhez: a feladó rendelkezése, mely szerint a címzett csak személyesen veheti át a küldeményt. A különszolgáltatás csak térítvevény különszolgáltatással együtt kérhető.

16. *Különleges szolgáltatás:* a 15. pont alá nem tartozó olyan postai szolgáltatás, amely végzését a szolgáltató üzletszabályzatban vállalja.

17. *Csoportos levélszekrény:* többalakásos lakóház kapualjában, lépcsőházában, vagy telek bejáratánál elhelyezett több, egyenként névvel megjelölt levélszekrény.

18. *Támpontos csoportos kézbesítő levélszekrény:* külterületen, a kézbesítési útvonalhoz igazodó központi fekvésű helyen, a

szolgáltató által felszerelt - egyenként névvel megjelölt - levélszekrény.

19. *Helyettes átvevő*: olyan átvételre jogosult személy, aki a címzett küldeményeit meghatalmazás nélkül átveheti és jogai megegyeznek a címzettéivel.

20. *Jogosult átvevő*: a címzett, a meghatalmazott, valamint a helyettes átvevő.

21. *Postai hálózat*: a postai szolgáltatások ellátása érdekében kialakított postahivatalok és mozgószolgálatok műszaki és forgalmi kapcsolatainak összessége.

22. *Postai hálózat működési egysége*: a postai hálózat elemei közötti olyan összhang, mely a postaforgalom zavartalan együttműködését biztosítja.

23. *Zárt postai küldemény:* a tartalom jellegének, természetének és mennyiségének megfelelő burkolatba csomagolt olyan küldemény, melynek tartalmához a burkolat (csomagolás), illetve a lezárás nyilvánvaló megsértése nélkül hozzáférni nem lehet.

24. *Forgalom által indokolt mérték* [9. § (1) *bekezdés*]: ha a forgalmi bevételek legalább az üzemviteli kiadások költségét fedezik.

A MAGYAR POSTATÖRTÉNET VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIÁJA

Hennyey Vilmos: A magyar posta története. Budapest, 1926, Wodianer F. és Fiai Könyvnyomda Rt. 290 p.

Hencz Lajos: A magyar posta története és érdekes munkásai. Budapest, 1937, Merkantil Nyomda. 593 p.

50 éves a Posta Központi Javító Üzeme. Sajtó alá rend.: S. Nagy Sándor. Bp., 1957. 28 p., 39 t.

A Magyar Posta képekben. Budapest, Révai Nyomda, 1963. 130 p.

A hírközlés krónikájáról. Adalékok a posta történetéhez. Szerk.: Vajda Endre. Bp., 1965. 173 p.

A Távközlési Kutató Intézet jubileumi évkönyve, 1950-1970. Szerk. Asztalos György. Budapest, Távközlési Kutató Intézet, 1971. 392 p.

A magyar bélyegek monográfiája. 1–7. köt. Bp., 1965–1981. (Postatörténeti fejezetekkel.)

Vajda Endre: A posta története. Budapest, Közlekedési és Dokumentációs Vállalat, 1967. 472 p.

A Posta Rádió- és Televízió Műszaki Szolgálat 25 éve. Bp., 1970. 206 p., 1 t.

Gecsei Lajos: A postaszervezet működése Békés vármegyében 1787–1850, Békéscsaba, Békéscsaba Város Tanács, 1972. 222 p.

Kamody Miklós: A Rákóczi-szabadságharc postája: Válogatott iratok. Vaja, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága, 1981, 206 p.

A postai kutatás története. 1891–1971. (Főszerk.: Székér Ferenc.) Bp., 1971. 254 p.

Siposné Seregi Zsuzsanna: A Magyar Posta függetlenné válásának története és az 1867. évi első magyar bélyegkiadás. Budapest, Magyar Bélyegyűjtők Országos Szövetsége, 1982.

<https://mek.oszk.hu/17600/17622/>

A postát és a távközlést érintő hatályos jogszabályok és utasítások gyűjteménye. Szerk. Odry Mihály–Kosinszky Szabolcs. Budapest, Magyar Posta, 1985. 755 p.

Cserhalmi Imre: Vonalban vagyunk?: Kibeszélések és beszélgetések a Postáról. Budapest, Kossuth Kiadó, 1989. 161 p.

Postamérnöki szolgálat 50 éve, 1887–1937. Szerk. Rimótzky Mihály et al. Budapest, Távközlési Könyvkiadó, 1990. 368 p.

Szabó Jenő: Egy évszázad postás mezben: A Budapesti Posta- és Táviratisztviselők Sportegyesülete és jogutódai története, 1899–1999. Budapest, Postás-Matáv Sportegyesület, 1999. 234 p.

Nikodém Gabriella–Szabó Jenő: A magyar bélyeg története. Budapest, Kossuth Kiadó Zrt., 2010.

Horváth Lajos: Kárpátalja postatörténete a kezdetektől 2014-ig. Nyírtelek, Gidófalvy Kiadó, 2015. 460. p.

Rákóczi Margit: A posta. Budapest, Változó Világ, 2022. 128 p.

